

POSTANOWIENIE

Dnia 22 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Robert Stefanicki

SSN Renata Żywicka

Protokolant Jolanta Major

w sprawie z odwołania J. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Poznaniu

o emeryturę górniczą,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w dniu 22 lutego 2023 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z dnia 3 lutego 2021 r., sygn. akt III AUa 1018/19,

I. odroczyć rozpoznanie sprawy,

II. przedstawić do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu 7 sędziów Sądu Najwyższego następujące zagadnienie prawne:

1. czy "praca (na stanowiskach dozoru ruchu oraz kierownictwa ruchu kopalń) w kopalni węgla brunatnego", ujęte w art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest tożsama z "pracą na odkrywce w kopalni węgla brunatnego" w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 5 tej ustawy?

2. czy praca na stanowiskach dozoru ruchu oraz kierownictwa ruchu kopalń w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej - zarówno podziemnych jak i odkrywkowych - wymaga obecności pod ziemią lub na odkrywce przynajmniej w połowie wymiaru czasu pracy?

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 3 lutego 2021 r., III AUa 1018/19, po rozpoznaniu apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Poznaniu, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Koninie z 11 lipca 2019 r., III U 901/18, i oddalił odwołanie J. C. od decyzji organu rentowego z 19 października 2018 r. odmawiającej przyznania mu prawa do emerytury górniczej.

W sprawie tej ustalono, że odwołujący urodził się 2 grudnia 1963 r. W dniu 5 lutego 2018 r. złożył wniosek o przyznanie prawa do emerytury górniczej, zaznaczając, że wnosi o przekazanie środków zgromadzonych w OFE za pośrednictwem zakładu na dochody budżetu państwa. Do wniosku dołączył dokumenty z PAK K. K.: świadectwo wykonywania pracy górniczej i równorzędnej z pracą górniczą z 8 stycznia 2018 r., wykaz dniówek, zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu oraz załącznik Rp-7, jak również dokumenty z PAK K. A.: świadectwo wykonywania pracy górniczej i równorzędnej z pracą górniczą z 16 stycznia 2018 r., zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu wraz z załącznikiem.

Ze świadectwa z 8 stycznia 2018 r. wynika, że odwołujący był zatrudniony w PAK K. K. od 15 grudnia 1992 r. i w tym okresie stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę górniczą określoną w art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych na stanowiskach: wulkanizator tras przenośnikowych na odkrywce do 30 czerwca 1993 r., nadgórnik od 1 lipca 1993 r. do 31 stycznia 1994 r., sztygar zmianowy oddziału wydobywczego od 1 lutego 1994 r. do 31 grudnia 2000 r., starszy inspektor wg specjalności górniczej od 1 stycznia 2001 r. do 31 marca 2004 r., kierownik działu ruchu zakładu górniczego o specjalności technologii górniczej od 1 kwietnia 2004 r. do 31 października 2006 r., główny inżynier o specjalności technologii górniczej od 1 listopada 2006 r. do 31 maja 2010 r., naczelny inżynier do spraw inwestycji od 1 czerwca 2010 r. do 17 lutego 2013 r. oraz od 18 lutego 2013 r. jako dyrektor przedsiębiorstwa, kopalni lub zakładu - kierownik ruchu zakładu górniczego.

Natomiast ze świadectwa z 16 stycznia 2018 r. wynika, że odwołujący J. C. był zatrudniony w PAK K. A. S.A. od 18 lutego 2013 r. na stanowisku dyrektora przedsiębiorstwa, kopalni lub zakładu - kierownik ruchu zakładu górniczego.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych wszczął postępowanie wyjaśniające z pracodawcami w zakresie wykonywania przez odwołującego pracy górniczej na odkrywce. W toku tego postępowania PAK K. K. anulował wystawione świadectwo pracy górniczej i równorzędnej z pracą górniczą z 8 stycznia 2018 r. i wystawił nowe świadectwo wykonywania pracy górniczej i równorzędnej z pracą górniczą z 30 lipca 2018 r., z którego wynika że J. C. był zatrudniony w PAK K. K. S.A. od 16 grudnia 1992 r. do 30 czerwca 2018 r. i w tym okresie stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę górniczą określoną w art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych na stanowisku wulkanizator tras przenośnikowych na odkrywce od 16 grudnia 1992 r. do 30 czerwca 1993 r. W świadectwie tym potwierdzono również wykonywanie przez J. C. w tym okresie stale i w pełnym wymiarze pracy górniczej w dozorcze określonej w art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych na stanowiskach: od 1 lipca 1993 r. do 31 stycznia 1994 r. – nadgórnika, od 1 lutego 1994 r. do 31 grudnia 2000 r. - sztygar zmianowy oddziału wydobywczego, od 1 stycznia 2001 r. do 31 marca 2004 r. - starszy inspektor wg specjalności górniczej, od 1 kwietnia 2004 r. do 31 października 2006 r. - kierownik działu ruchu zakładu górniczego o specjalności technologii górniczej, od 1 listopada 2006 r. do 31 maja 2010 r. - główny inżynier o specjalności technologii górniczej, od 1 czerwca 2010 r. do 17 lutego 2013 r. - naczelny inżynier do spraw inwestycji, od 18 lutego 2013 r. do 30 czerwca 2018 r. - dyrektor przedsiębiorstwa, kopalni lub zakładu - kierownik ruchu zakładu górniczego.

W czasie trwania postępowania wyjaśniającego PAK K. A. wyjaśnił, że w związku z powołaniem 18 lutego 2013 r. nowego zarządu spółki wprowadzono zmiany w schemacie organizacyjnym kopalni. Stanowisko wiceprezesa zarządu ds. rozwoju, które powierzono J. C. zostało ujęte jako kierownictwo ruchu zakładu górniczego. Z dniem 30 grudnia 2013 r. schemat organizacyjny został zatwierdzony przez Okręgowy Urząd Górniczy w P. Z dniem 15 maja 2014 r. wprowadzono zmiany w schemacie organizacyjnym spółki. J. C. objął stanowisko wiceprezesa

zarządu ds. produkcji i rozwoju oraz kierownika ruchu zakładu górniczego. Podobne wyjaśnienia przedstawił PAK K. K.. Zakład pracy wyjaśnił, że 18 lutego 2013 r. wprowadzono zmiany w schemacie organizacyjnym PAK K. K.. Stanowisko wiceprezesa członka zarządu ds. rozwoju, które powierzono J. C. zostało ujęte jako kierownictwo ruchu zakładu górniczego. Schemat organizacyjny został zatwierdzony przez Okręgowy Urząd Górniczy w P. 1 czerwca 2013 r. Z dniem 15 maja 2014 r. wprowadzono zmiany w schemacie organizacyjnym spółki. J. C. objął stanowisko wiceprezesa ds. produkcji i rozwoju oraz kierownika ruchu zakładu górniczego.

J. C. został zatrudniony w PAK K. K. S.A. 16 grudnia 1992 r. na stanowisku starszy wulkanizator na oddziale JGW i na tym stanowisku pracował do 30 czerwca 1993 r. W dniu 14 czerwca 1993 r. uzyskał zatwierdzenie Okręgowego Urzędu Górniczego w P. na stanowisko osoby dozoru niższego o specjalności górniczej w odkrywkowych zakładach górniczych, a 1 lipca 1993 r. odwołujący został przeniesiony na stanowisko nadgórnika na oddział JGZ. W dniu 10 stycznia 1994 r. J. C. uzyskał zatwierdzenie Okręgowego Urzędu Górniczego w P. na stanowisko osoby dozoru średniego o specjalności górniczej w odkrywkowych zakładach górniczych, a 1 lutego 1994 r. został przeniesiony na stanowisko sztygar zmianowy na oddział JG3. Od 1 stycznia 2001 r. do 31 marca 2004 r. odwołujący pracował na stanowisku starszy technolog górniczy na oddziale TTG. W dniu 20 lutego 2001 r. uzyskał świadectwo potwierdzające posiadanie kwalifikacji do zatrudnienia na stanowisku osoby dozoru wyższego o specjalności górniczej w zakładach górniczych odkrywkowych. W dniu 15 marca 2004 r. uzyskał świadectwo potwierdzające posiadanie kwalifikacji do zatrudnienia na stanowisku osoby kierownictwa ruchu w charakterze kierownika działu robót górniczych w odkrywkowych zakładach górniczych. Od 1 kwietnia 2004 r. odwołujący pracował jako kierownik działu w oddziale TTG. W dniu 3 października 2006 r. uzyskał świadectwo potwierdzające posiadanie kwalifikacji do zatrudnienia na stanowisku osoby kierownictwa ruchu w charakterze kierownika działu technologii górniczej w odkrywkowych zakładach górniczych. Od 1 listopada 2006 r. do 31 sierpnia 2007 r. pracował na stanowisku główny inżynier ds. przygotowania produkcji - kierownik działu technologii górniczej na oddziale TPP, a w okresie od 1 września 2007 r. do

31 grudnia 2007 r. na stanowisku główny inżynier na oddziale TPP. W dniu 7 września 2007 r. J. C. uzyskał świadectwo potwierdzające posiadanie kwalifikacji do zatrudnienia na stanowisku osoby kierownictwa ruchu w charakterze kierownika ruchu zakładu górniczego w odkrywkowych zakładach górniczych. W dniu 1 stycznia 2008 r. odwołujący został przeniesiony na stanowisko głównego inżyniera ds. rozwoju i przygotowania produkcji na oddziale TPP i pracował na tym stanowisku do dnia 31 maja 2010 r. Następnie od 1 czerwca 2010 r. do 17 lutego 2013 r. pracował na stanowisku naczelnego inżyniera na oddziale DI. W okresie od 18 lutego 2013 r. do 14 maja 2014 r. J. C. pełnił funkcję wiceprezesa zarządu ds. rozwoju PAK K. K., a od 15 maja 2014 r. pełnił funkcję członka zarządu PAK K. K.. Jednocześnie od 18 lutego 2013 r. został zatrudniony w PAK K. A. na stanowisku wiceprezesa zarządu ds. rozwoju PAK K. A. S.A. na pełny etat.

Do odwołującego na stanowisku starszego technologa górniczego na oddziale TTG należało m.in. prowadzenie spraw technologii i organizacji produkcji odkrywek K. K. oraz współpraca ze służbą inwestycyjną Kopalni w zakresie przedsięwzięć inwestycyjnych dotyczących odkrywek oraz prognozowanie zamierzeń ruchowych i związanych z tym potrzeb finansowych, organizowanie prac i czuwanie nad ciągłością opracowywania planu ruchu odkrywek K. K. i dodatków do planu ruchu, opracowywanie kart pokładowych i szczegółowych technologii w zakresie zdejmowania nadkładu i wydobywania węgla z odkrywek K. K., wyliczanie w określonych terminach odkrycia węgla oraz stanu zapasów w oparciu o opracowywane technologie prowadzenia robót górniczych, bieżąca i okresowa kontrola prowadzenia poziomów roboczych, odkrycia węgla, wysokości pięter roboczych, zgodności granic eksploatacji z planem ruchu, wprowadzanie okresowych korekt wysokości pięter, posadowienia poziomów, postępu frontów w nawiązaniu do aktualnej sytuacji produkcyjnej kopalni i osiągniętych wyników, ścisła współpraca z kierownictwem odkrywek K. K., kontrola zgodności prowadzenia robót z planem ruchu i założeniami techniczno-ekonomicznymi, opracowywanie branżowych rozwiązań dotyczących prowadzenia ruchu, współudział w opracowywaniu założeń do nowych rozwiązań technicznych, modernizacji, planowanie perspektywicznych robót w porozumieniu z kierownictwem odkrywki w zakresie branżowym, ustalanie potrzeb dokumentacyjnych, projektowych,

wykonywania określonych prac, ekspertyz, opracowań dla potrzeb prowadzenia ruchu oraz związanych z rozwojem poszczególnych odkrywek, określanie z wyprzedzeniem wieloletnim wielkości postępu i warstwy nadkładu.

Do zakresu czynności odwołującego na stanowisku głównego inżyniera ds. przygotowania produkcji - kierownika działu technologii górniczej należało organizowanie pracy Działu Technologii Górniczej w sposób zapewniający rzetelne i terminowe wykonanie nałożonych na dział prac, w tym: koordynacja i opracowanie planów ruchu oraz dodatków do planu ruchu w oparciu o obowiązujące ZTE, aktualną sytuację i uzgodnienia z kierownictwem odkrywek, kontrola zgodności prowadzonych robót górniczych w zakresie podstawowych parametrów technicznych określonych w Planie Ruchu, określanie wielkości odkrycia węgla oraz zapasów węgla na początek i koniec roku kalendarzowego oraz w okresach kwartalnych, w oparciu o bieżącą kontrolę w terenie i pomiary geodezyjne okresowa, korekta wysokości pięter, rzędnych poziomów roboczych oraz innych parametrów technicznych w nawiązaniu do aktualnej sytuacji Kopalni, ustalanie programu potrzeb związanych z planowym rozwojem frontów roboczych odkrywek w porozumieniu z branżowymi służbami z odpowiednim wyprzedzeniem w zakresie: robót budowlano - montażowych, robót odwodnieniowych, robót drogowych, wywłaszczeń, ustalanie potrzeb projektowych związanych z rozwojem odkrywek i opracowywanie danych wyjściowych do projektowania (założeń) wspólnie z zainteresowanymi branżowymi służbami Kopalni, współpraca ze służbami geologicznymi, hydrogeologicznymi i odwodnienia w zakresie wyboru koncepcji optymalnych rozwiązań w doborze podstawowych parametrów eksploatacyjnych, współpraca przy opracowywaniu bieżących, kwartalnych, rocznych i wieloletnich analiz w zakresie podstawowych parametrów produkcyjnych Kopalni, przyjmowanie raportów dobowych z wykonania planu zdejmowania nadkładu, odkrycia i wydobywania węgla. Do zakresu czynności odwołującego na stanowisku głównego inżyniera ds. rozwoju i przygotowania produkcji należało natomiast m.in. organizowanie, nadzór i kontrola pracy podległych komórek organizacyjnych, koordynacja działalności inwestycyjnej w zakresie planowania rozwoju i realizacji inwestycji w przedsiębiorstwie, sprawowanie nadzoru i kontroli działalności w zakresie prowadzenia remontów obiektów, urządzeń i budowli w przedsiębiorstwie,

nadzór nad działalnością kopalni w zakresie ochrony środowiska, nadzór nad działalnością rekultywacyjną w kopalni, prowadzenie kontroli w zakresie zgodności prowadzonych robót górniczych zgodnie z planem ruchu, planem inwestycyjnym oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, opiniowanie założeń i projektów dotyczących perspektywicznego zagospodarowania złóż węgla brunatnego.

Dział technologii górniczej, na którym pracował odwołujący jako starszy technolog zajmował się procesem wydobywania węgla, zdejmowania nadkładu, zabudową maszyn, opracowywaniem technologii, przygotowaniem dla całej kopalni planu ruchu zakładu górniczego. Każdy technolog ma przypisaną jedną z odkrywek i się nią zajmuje. Do obowiązków starszego technologa górniczego należało planowanie pracy poszczególnych maszyn, wykonywanie okresowych i bieżących kontroli całej odkrywki wszystkich poziomów roboczych koparek węglowych, nadkładowych, przenośników taśmowych i zwałowania. Odwołujący bezpośrednio kontrolował wówczas przebieg prac na odkrywkach, sprawdzał prawidłowość przebiegu tych prac, ustalał czy nie występują zagrożenia. Praca na tym stanowisku wymagała codziennej obecności odwołującego na odkrywce, aby mógł wskazać co należy na niej zrobić oraz przygotować niezbędną dokumentację. W planie ruchu zakładu górniczego stanowisko starszego technologa górniczego to stanowisko osoby wyższego dozoru o specjalności górniczej. Jest to typowe stanowisko inspektora do spraw górniczych, tak zostało też określone w świadectwie wykonywania pracy górniczej. Stanowisko starszego technologa górniczego odpowiada zakresem obowiązków stanowisku starszego inspektora. Podczas gdy odwołujący pracował na stanowisku kierownika działu technologicznego kontrolował pracę innych technologów górniczych, a także koordynował prawidłowość przebiegu prac na wszystkich odkrywkach. Na tym stanowisku odwołujący nadzorował pracę na wszystkich odkrywkach. Musiał znać każdą odkrywkę i technologię na każdej odkrywce. Codziennie przyjeżdżał na odkrywkę. Gdy odwołujący awansował na stanowisko głównego inżyniera zajmował się również koordynacją i prawidłowością przebiegu prac na odkrywkach. Kontrolował ruch obiektów i maszyn, nadzorował obiekty budowlane. Jako naczelny inżynier do spraw rozwoju i inwestycji odwołujący zajmował się takim planowaniem by zapewnić ciągłość produkcji w zakresie obiektów budowlanych zakładu

górnictwa takich jak drogi, ciągi technologiczne, rurociągi, wiadukty. Obiekty te są związane z wydobywaniem, ponieważ zapewniają dojazd, odwodnienie i doprowadzenie zasilania. Odwołujący zajmował się również planowaniem nowych odkrywek i przygotowaniem planu technologicznego dla nowych odkrywek. Od 2013 r. odwołujący został powołany na funkcję wiceprezesa zarządu do spraw rozwoju, w tym też czasie pełnił funkcję stałego zastępcy kierownika ruchu zakładu górnictwa. Kierownikiem ruchu zakładu górnictwa była osoba, która była członkiem zarządu i wiceprezesem do spraw produkcji. Formalnie osoba taka musi mieć dwóch zastępców i odwołujący był jednym z nich. Nie da się rozdzielić w jakim czasie i w jakim zakresie odwołujący wykonywał czynności jako wiceprezes zarządu, a kiedy jako zastępca kierownika ruchu zakładu górnictwa. W okresie tym odwołujący nadzorował pion inwestycji i rozwoju oraz dział obrotu nieruchomościami. Nadzorował te prace, które polegały na przygotowaniu prac odkrywkowych zgodnie z ruchem zakładu górnictwa. Odwołujący musiał posiadać wiedzę na temat tego co się dzieje na odkrywkach oraz jaki jest stan pracy i dlatego musiał przyjeżdżać na odkrywki. Dział obrotu nieruchomościami zajmował się nabywaniem nieruchomości umożliwiającym postęp robót górniczych. Odwołujący musiał wyjeżdżać w teren żeby zobaczyć i ocenić nieruchomości, które miały być nabyte w celu zapewnienia ciągłości wydobywania. Odwołujący nadzorował też wówczas dział górnictwa i energomechaniczne. Sprawował całokształt nadzoru nad bezpieczeństwem eksploatacji i prowadzeniem ruchu. Odwołujący miał swoje biuro w biurówcu ale jeździł w teren i nadzorował prace, które mu podlegały. Odwołujący cały czas był kierownikiem ruchu zakładu górnictwa i cały czas odpowiadał za ruch zakładu górnictwa. Wszystkie działy, na których pracował odwołujący mieszczą się w ruchu zakładu górnictwa. Stanowiska, które obowiązują w kopalni nie zawsze były zgodne z nazwami stanowisk wymienionymi w zarządzeniu i rozporządzeniu wykonawczym. Wynika to z tego, że takie nazwy stanowisk istniały w taryfikatorze i układzie zbiorowym pracy.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji uznał odwołanie za uzasadnione. Sąd Okręgowy, po przytoczeniu art. 50a ust. 1 i 2, art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm., dalej jako ustawa

emerytalna) ocenił, że praca odwołującego w spornym okresie, tj. od 1 stycznia 2001 r. do 31 marca 2004 r. na stanowisku starszy technolog górniczy odpowiada pracy na stanowisku wymienionym w zarządzeniu nr 9 Ministra Przemysłu i Handlu z 23 grudnia 1994 r. zał. Nr 3 cz. B pkt 6 - starszy inspektor wg specjalności górniczej, praca od 1 listopada 2006 r. do 31 sierpnia 2007 r. na stanowisku główny inżynier ds. przygotowania produkcji - kierownik działu technologii górniczej i praca od 1 września 2007 r. do 31 grudnia 2007 r. na stanowisku główny inżynier oraz praca od 1 stycznia 2008 r. do 31 maja 2010 r. na stanowisku główny inżynier ds. rozwoju i przygotowania produkcji odpowiada stanowisku wymienionemu w zał. Nr 3 ww. zarządzenia cz. A pkt 7 - główny inżynier o specjalności technologii górniczej, natomiast praca od 18 lutego 2013 r. do 14 maja 2014 r. na stanowisku wiceprezes zarządu ds. rozwoju i praca od 15 maja 2014 r. na stanowisku członek zarządu odpowiada stanowisku wymienionemu w zał. Nr 3 ww. zarządzenia cz. A pkt 1 - dyrektor przedsiębiorstwa, kopalni lub zakładu - kierownik ruchu zakładu górniczego.

W ocenie Sądu pierwszej instancji przeprowadzone postępowanie dowodowe potwierdziło, że odwołujący w spornym okresie zatrudnienia w K. „K.” i K. A. na poszczególnych stanowiskach wykonywał prace w ruchu zakładu górniczego, a więc na odkrywce. Odwołujący m.in. był odpowiedzialny za zapewnianie prawidłowej organizacji i prowadzenie ruchu zakładu górniczego, zapewnianie rytmicznej realizacji zadań i planów produkcyjnych, sprawował nadzór i kontrolę nad całością prac wykonywanych na odkrywkach, kontrolował wykonywanie prac na poszczególnych stanowiskach, nadzorował prowadzenie remontów obiektów, urządzeń i budowli.

Zdaniem Sądu Okręgowego nie budziło przy tym wątpliwości, iż większość czasu pracy odwołujący spędzał na odkrywce pracę tę wykonywał stale i pełnym wymiarze czasu pracy, zgodnie z zajmowanymi stanowiskami, co potwierdzają dokumenty z akt osobowych oraz zeznania świadków. Dodatkowo Sąd Okręgowy stwierdził, że nie ma znaczenia, czy odwołujący wykonywał pracę bezpośrednio na terenie wyrobiska, czy wykonywał inne prace zgodnie z zakresem czynności, bowiem wszystkie jego czynności służbowe były wykonywane w ruchu zakładu górniczego i stanowiły pracę na odkrywce.

W ocenie Sądu Okręgowego, termin odkrywka jest najbardziej zbliżony do pojęcia „zakładu górniczego”. Przeprowadzone postępowanie dowodowe, a zwłaszcza kategoriyczne zeznania świadków, potwierdziło, że odwołujący w spornym okresie zatrudnienia w K. K. i K. A. wykonywał prace w ruchu zakładu górniczego, a więc na odkrywce. W świetle kategoriycznych zeznań świadków Sąd uznał, że nie ma żadnych podstaw aby kwestionować świadectwa wykonywania pracy górniczej wystawione odwołującemu przez zakłady pracy.

Z powyższych względów Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał J. C. prawo do emerytury górniczej, począwszy od daty złożenia wniosku.

Apelację od powyższego wyroku złożył organ rentowy zaskarżając go w całości zarzucając naruszenie prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. przez brak wszechstronnego rozważenia i właściwej oceny materiału dowodowego oraz naruszenie prawa materialnego, tj. art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej przez uznanie za pracą górniczą okres w pracy w dozorze w spornym okresie w sytuacji braku dowodów, że praca była wykonywana co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy na odkrywce oraz art. 50a ust. 1 ustawy emerytalnej przez przyznanie odwołującemu prawa do emerytury górniczej w sytuacji, gdy odwołujący nie posiada wymaganego 25-letniego okresu pracy górniczej. Wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania oraz o zasądzenie od odwołującego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa sądowego wg norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację odwołujący wniósł o jej oddalenie i o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny uznał apelację za zasadną. Wskazał, że spór w rozpoznawanej sprawie dotyczył ustalenia istnienia przesłanek koniecznych do nabycia prawa do emerytury górniczej przez ubezpieczonego i sprowadzał się do wyjaśnienia, czy odwołujący wykazał 25 letni okres pracy górniczej w szczególności w okresach, kiedy to wykonywał pracę górniczą w dozorze. Przyznając ubezpieczonemu prawo do emerytury, Sąd Okręgowy przyjął, że spełnił on sporną przesłankę posiadania 25 lat pracy górniczej i uznał, że w spornych okresach ubezpieczony wykonywał pracę górniczą w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy

emerytalnej. Tymczasem, w ocenie Sądu Apelacyjnego, powyższe stanowisko było nieuprawnione.

Sąd odwoławczy podkreślił, że praca górnicza, to zasadniczo praca polegająca na wydobywaniu kopalin, ale tylko wymienionych w art. 50c ust. 1 pkt 1 i 4) metodą głębinową, tj. pod ziemią, albo na odkrywce - metodą odkrywkową lub otworową (lecz jedynie w odniesieniu do węgla brunatnego i siarki), wykonywana przez pracowników kopalń głębinowych, odkrywkowych i otworowych oraz pracowników zatrudnionych w określonych w art. 50c ustawy emerytalnej podmiotach świadczących na rzecz owych kopalń usługi budowlano-montażowo-naprawcze (tj. podmiotach należących do tzw. zaplecza górniczego, jak przedsiębiorstwa budowy kopalń, przedsiębiorstwa montażowe, przedsiębiorstwa maszyn górniczych, zakłady naprawcze), a także zatrudnionych w stacjach ratownictwa górniczego i urzędach górniczych. Równocześnie przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej, do pracy górniczej uwzględnia się tylko okresy pracy górniczej i pracy równorzędnej, jeżeli praca ta wykonywana była co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy (wymóg określony w art. 50b). W konsekwencji, w sytuacji wykonywania pracy o charakterze mieszanym (tj. pod ziemią i na powierzchni), praca ta będzie stanowić pracę górniczą, jeżeli będzie wykonywana pod ziemią co najmniej przez połowę dniówek roboczych w miesiącu, obliczanych w stosunku do czasu pracy obowiązującego w myśl zasad Kodeksu pracy w danym zawodzie. Jednocześnie wykształciła się jednolita wykładnia omawianego przepisu, w świetle której nie można traktować jako pracy górniczej zatrudnienia na stanowiskach dozoru ruchu w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 5, jeżeli jest ono wykonywane na powierzchni. Sąd drugiej instancji zaznaczył, że oczywistym jest, iż w odniesieniu do kopalni węgla brunatnego, wymóg „pracy pod ziemią” oznacza *per analogiam* wymóg „pracy na odkrywce”, co wynika jasno z wykładni językowej przepisu art. 50c ust. 1 oraz wykładni systemowej. Zatem aby praca odwołującego w spornym okresie była pracą górniczą, musiałoby zostać wykazane, że pracował on na odkrywce co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy na stanowisku wyszczególnionym w zarządzeniu.

Oceniając charakter pracy odwołującego się w spornych okresach Sąd Apelacyjny uznał, że większość zadań nadzorczych należących do niego

wykonywana była w biurze, a charakter jego pracy nie wymagał codziennej, wynoszącej ponad połowę wymiaru czasu pracy, obecności na odkrywce. Odwołujący nie wykazał, że czynności podejmowane w ramach powierzonych obowiązków zajmowały mu każdego dnia co najmniej połowę wymiaru czasu pracy na odkrywce, a tylko taka praca może być uznana za pracę górniczą w rozumieniu przepisu art. 50c ust. 1 pkt 5 w związku z art. 50b ustawy emerytalnej.

Powyższy wyrok skargą kasacyjną zaskarżył w całości odwołujący, zarzucając naruszenie: (-) art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej przez błędną wykładnię, polegającą na utożsamieniu pojęcia „kopalnia węgla brunatnego” z pojęciem „odkrywki w kopalni węgla brunatnego”, wynikającym z art. 50c ust. 1 pkt 4 tej ustawy, a także przyjęciu, że praca na tak rozumianej odkrywce musi być wykonywana co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy, co powoduje (dla stanowisk, wskazanych w Załączniku nr 1 do Zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia stanowisk kierownictwa ruchu i dozoru pod ziemią, w kopalniach siarki i węgla brunatnego, na których zatrudnienie uważa się za pracę górniczą pod pozycjami: lit. A. pkt 1, 7 oraz lit. B pkt 6), że tak wyłożony przepis art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej staje się normą pustą, (-) art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej przez niewłaściwe zastosowanie wobec stwierdzenia, że skarżący nie wykonywał pracy górniczej, mimo nieustalenia, w jakim wymiarze czasowym realizował swe czynności w kopalni rozumianej jako odkrywka.

Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i przyznanie skarżącemu prawa do emerytury górniczej, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie na rzecz skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 82 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1904 ze zm.), jeżeli Sąd Najwyższy rozpoznając kasację lub inny środek odwoławczy, poweźmie poważne wątpliwości co do wykładni przepisów prawa będących podstawą wydanego rozstrzygnięcia, może odroczyć rozpoznanie sprawy i przedstawić zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia składowi 7 sędziów tego sądu.

Zdaniem składu orzekającego, przy rozpoznawaniu przedmiotowej sprawy pojawiły się poważne wątpliwości co do wykładni przepisów prawa będących podstawą zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 3 lutego 2021 r., sygn. akt III AU 1018/19, które powodują konieczność odroczenia rozpoznania sprawy i przedstawienia wskazanych niżej zagadnień prawnych do rozstrzygnięcia składowi 7 sędziów Sądu Najwyższego:

1. czy "praca (na stanowiskach dozoru ruchu oraz kierownictwa ruchu kopalń) w kopalni węgla brunatnego", ujęte w art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest tożsama z "pracą na odkrywce w kopalni węgla brunatnego" w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 5 tej ustawy?

2. czy praca na stanowiskach dozoru ruchu oraz kierownictwa ruchu kopalń w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej - zarówno podziemnych jak i odkrywkowych - wymaga obecności pod ziemią lub na odkrywce przynajmniej w połowie wymiaru czasu pracy?

Stosownie do art. 50c ust. 1 pkt 4 i pkt 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm.), za pracę górniczą uważa się zatrudnienie: (4) na odkrywce w kopalniach siarki i węgla brunatnego przy ręcznym lub zmechanizowanym urabianiu, ładowaniu oraz przewożeniu nadkładu i złoża, przy pomiarach w zakresie miernictwa górniczego oraz przy bieżącej konserwacji agregatów i urządzeń wydobywczych, a także w kopalniach otworowych siarki oraz w przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących roboty górnicze dla kopalń siarki i węgla brunatnego, na stanowiskach określonych w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki i ministrem właściwym do spraw gospodarki złożami kopalni; (5) pod ziemią na stanowiskach dozoru ruchu oraz kierownictwa ruchu kopalń, przedsiębiorstw i innych podmiotów określonych w pkt 1-3, a także w kopalniach siarki i węgla brunatnego oraz w przedsiębiorstwach i innych podmiotach, o których mowa w pkt 4, na stanowiskach określonych w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw gospodarki, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki złożami

kopalin i ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego. Natomiast odpowiednio do art. 50b tejże samej ustawy emerytalnej, przy ustalaniu prawa do emerytury górniczej uwzględnia się okresy pracy górniczej i pracy równorzędnej z pracą górniczą, będące okresami składowymi lub nieskładowymi w rozumieniu ustawy, z tym że okresy pracy górniczej i pracy równorzędnej z pracą górniczą uwzględnia się, jeżeli praca ta wykonywana była co najmniej w połowie wymiaru czasu pracy.

Niewątpliwie przepis art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej uznaje jako pracę górniczą w kopalniach węgla brunatnego pracę na stanowiskach dozoru ruchu oraz stanowiskach kierownictwa ruchu kopalń. Natomiast przepis art. 50c ust. 1 pkt 4 tejże ustawy uznaje jako pracę górniczą pracę na odkrywce w kopalni węgla brunatnego. Ponadto analiza tychże przepisów skłania do wniosku, że w odniesieniu do kopalń innych niż węgla brunatnego praca na stanowiskach dozoru ruchu oraz stanowiskach kierownictwa ruchu kopalń, aby być uznana za pracę górniczą musi być wykonywana pod ziemią. W związku z tym zachodzą, związane z powyższymi zagadnieniami pytania pomocnicze również i o to, czy praca w kopalni węgla brunatnego obejmuje szerszy czy węższy zakres niż praca na odkrywce w kopalni węgla brunatnego oraz, czy w związku z powyższym można postawić znak równości pomiędzy pracą w kopalni a pracą na odkrywce, czy też należy obydwie te prace różnicować. W tym też względzie należy odkodować obydwa pojęcia, a więc „praca w kopalni” i „praca na odkrywce w kopalni”. W tym zakresie istotną pomoc stanowi art. 50ba ustawy emerytalnej, zgodnie z którym, Ilekroć w ustawie jest mowa o: 1) kopalni - oznacza to zakład górniczy w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 18 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2022 r., poz. 1072, 1261 i 1504); odkrywce - oznacza to odkrywkowy zakład górniczy. W myśl art. 6 ust. 1 pkt 18 Prawa geologicznego i górniczego, zakładem górniczym - jest wyodrębniony technicznie i organizacyjnie zespół środków służących bezpośrednio do wykonywania działalności regulowanej ustawą w zakresie wydobywania kopalin ze złóż, a w podziemnych zakładach górniczych wydobywających węgiel kamienny wraz z pozostającym w związku technologicznym z wydobywaniem kopaliny przygotowaniem wydobytej kopaliny do sprzedaży, podziemnego bezzbiornikowego magazynowania substancji,

podziemnego składowania odpadów albo podziemnego składowania dwutlenku węgla, w tym wyrobiska górnicze, obiekty budowlane, urządzenia oraz instalacje. Skoro ustawodawca nie definiuje pojęcia „kopalni”, natomiast posługuje się pojęciem „zakład górniczy”, w związku z tym wydaje się uprawniona teza, że termin „kopalnia” zawiera się w ustawowym terminie „zakładu górniczego”. Następnie należy zaznaczyć, że ustawodawca definiując pojęcie „odkrywka”, jako odkrywkowy zakład górniczy, zdaje się sugerować, że jest to także zakład górniczy, jako wyodrębniony technicznie i organizacyjnie zespół środków służących bezpośrednio do wykonywania działalności regulowanej ustawą w zakresie wydobywania kopalin ze złóż, tyle że naziemnych. W tym też względzie będzie można postawić znak równości pomiędzy pracą w kopalni (zakładzie górniczym) i pracą na odkrywce. W tym zakresie można wskazać na postanowienie Sądu Najwyższego z 6 września 2022 r., sygn. akt II USK 642/21, zgodnie z którym ustalając ogólne zasady nabywania prawa do górniczej emerytury ustawodawca uznał za pracę górniczą na odkrywce w kopalniach siarki i węgla brunatnego tylko zatrudnienie łączące się z wykonywaniem czynności o określonym charakterze i na wyszczególnionych w rozporządzeniu stanowiskach pracy. Jest to w pełni uzasadnione, jeśli się uwzględni, że charakter zatrudnienia na odkrywce - z uwagi na warunki jego wykonywania i stopień bezpieczeństwa, wpływające na obciążenie fizyczne i psychiczne - nie może równać się z charakterem zatrudnienia pod ziemią. Dlatego też przepisy normujące nabywanie prawa do emerytury górniczej muszą być wykładane ściśle, a dla oceny charakteru pracy górniczej nie mogą mieć decydującego znaczenia ani zakładowe wykazy stanowisk, ani protokoły komisji weryfikacyjnej kwalifikujące określone zatrudnienie jako pracę górniczą (LEX nr 3416094). W postanowieniu Sądu Najwyższego z 21 czerwca 2022 r. w sprawie II USK 547/21 stwierdzono, że związek pracy zatrudnionych na odkrywce w kopalni węgla brunatnego z pracą górniczą w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 4 u.e.r.f.u.s. nie może być dowolnie szeroki, gdyż przepis ten na to nie pozwala. Nie każda praca, która funkcjonalnie łączy się z eksploatacją odkrywki w kopalni węgla brunatnego jest pracą górniczą w rozumieniu ustawy. Praca "na odkrywce" w kopalniach węgla brunatnego (siarki) jest odpowiednikiem pracy "w przodkach" pod ziemią tylko wtedy, gdy polega na wykonywaniu zatrudnienia przy pracach bezpośrednio i ściśle

związanych z wydobywaniem kopalin lub pozyskiwaniem złóż (LEX nr 3454235). Jeszcze w innym postanowieniu z 23 marca 2022 r. w sprawie II USK 507/21 Sąd Najwyższy stwierdził, że praca "na odkrywce" w kopalniach węgla brunatnego jest odpowiednikiem pracy "w przodkach" pod ziemią, gdy polega na zatrudnieniu przy pracach bezpośrednio łączących się z procesami związanymi z pozyskiwaniem węgla brunatnego ze złoża (LEX nr 3417270). Taka wykładnia prowadzi do wniosku, że praca w kopalni węgla brunatnego w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS może być utożsamiana tylko i wyłącznie z pracą na odkrywce, biorąc pod uwagę art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej.

Z drugiej strony definicja „odkrywki” zawarta jest jedynie w ustawie emerytalnej, zaś Prawo geologiczne i górnicze nie zawiera jej definicji. Dlatego też, posługując się art. 6 ust. 1 pkt 17 tegoż Prawa, można by wskazać na to, że temu terminowi odpowiada termin „wyróbiska górniczego”, jako części zakładu górniczego, czyli przestrzeni w nieruchomości gruntowej lub górotworze powstałą w wyniku robót górniczych. Stąd też możliwe jest odmienne traktowanie „kopalni” i odkrywki” jako „zakładu górniczego” i „wyróbiska górniczego”. Z tym rozróżnieniem może wiązać się przekonanie, że skoro przepisy ustawy emerytalnej stanowią o pracy „pod ziemią” to właściwa w tym zakresie jest praca dotycząca dozoru i kierownictwa tylko pod ziemią. W związku z tym jedyną alternatywą dla pracy w dozorze i kierownictwie byłaby praca tylko na odkrywce. W tym zakresie jednakże należy przywołać uchwałę Sądu Najwyższego z 8 sierpnia 2007 r., sygn. akt II UZP 3/07, w której znalazło miejsce porównanie pozycji prawnej pracownika kopalni i pracownika innego przedsiębiorstwa lub podmiotu. W uzasadnieniu tejże uchwały stwierdzono, że gdyby określenie „na odkrywce” rozumieć jako miejsce wykonywania czynności, a nie miejsce zatrudnienia w kopalni odkrywkowej, to pracownicy dozoru ruchu i kierownicy ruchu kopalni byłiby w gorszej sytuacji niż osoby zatrudnione na określonych stanowiskach w przedsiębiorstwach i innych podmiotach wykonujących roboty górnicze dla kopalni siarki i węgla kamiennego, co do których nie ma wymogu aby pracowali na odkrywce (OSNP 2007 nr 23-24, poz. 355). Taka wykładnia prowadzi do wniosku, że praca w kopalni węgla brunatnego w rozumieniu art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z

FUS nie może być utożsamiana jedynie z pracą na odkrywce, biorąc pod uwagę art. 50c ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej.

Ponadto, w zakresie wymiaru czasu pracy w dozorze i kierownictwie ruchu kopalń, to biorąc pod uwagę ściśle językowy (gramatyczny) sposób wykładni art. 50b ustawy o emeryturach i rentach z FUS odnosi się on do wszystkich stanowisk i funkcji stanowiąc o obowiązku dla zdobycia uprawnień wykonywania określonej pracy w połowie wymiaru czasu pracy. Dotyczy to zatem również pracy na stanowiskach dozoru ruchu oraz kierownictwa ruchu kopalń, w tym odkrywkowych. Dlatego też wykładnia w tym względzie może prowadzić do wniosku, że praca na stanowiskach dozoru ruchu oraz kierownictwa ruchu kopalń, zarówno podziemnych jak i odkrywkowych wymaga obecności pod ziemią lub na odkrywce przynajmniej w połowie wymiaru czasu pracy. Aczkolwiek w tym zakresie można wskazać, z jednej strony na wyrok Sądu Najwyższego z 7 marca 2013 r., sygn. akt I UK 533/12, w którym stwierdzono, że praca w dozorze musi być w kopalni podziemnej wykonywana co najmniej w połowie czasu pracy pod ziemią (LEX nr 1555244), a z drugiej strony w wyroku Sądu Najwyższego z 26 lutego 2020 r., sygn. akt I UK 363/18 stwierdzono, że brak określenia wymiaru pracy pod ziemią w art. 50c ust. 1 pkt 5 ustawy emerytalnej ma takie znaczenie, że nie wymaga aby praca była realizowana w połowie wymiaru czasu pracy (OSNP 2021 nr 3, poz. 33). W perspektywie więc uchwały Sądu Najwyższego z 8 sierpnia 2007 r., sygn. akt II UZP 3/07, dozór i kierownictwo byłoby traktowane nierównorzędnie z innymi pracownikami, z uwagi na to, że ich szeroki zakres obowiązków zasadniczo uniemożliwia wykonywanie pracy jedynie na odkrywce w wymiarze połowy czasu pracy. Stąd na tle art. 50b ustawy emerytalnej praca dozoru i kierownictwa nie byłaby pracą górniczą. Biorąc to pod uwagę wykładnia w tym względzie może prowadzić do wniosku, że praca na stanowiskach dozoru ruchu oraz kierownictwa ruchu kopalń, zarówno podziemnych jak i odkrywkowych nie wymaga obecności pod ziemią lub na odkrywce przynajmniej w połowie wymiaru czasu pracy.

W związku z licznymi wątpliwościami na tle wykładni przywołanych przepisów prawa pojawiły się zagadnienia prawne wymagające rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w poszerzonym składzie.

Biorąc powyższe pod uwagę, orzeczono jak w sentencji.